

Preek en orde van dienst Witte Donderdag, 9 april 2020 in de Bethlehemkerk

Gezamenlijke viering van Schrift en Tafel van wijkgemeenten van de Bethlehemkerk, Diependaalse Kerk en Morgensterkerk

Voorganger: ds. Jetty Scheurwater

Liederen:

LB 67, 'God zij ons gunstig en genadig' – couplet 3

LB 116, 'God heb ik lief, want die getrouwe Heer – couplet 2, 4 en 7

LB 569, 'Toen Jezus wist: nu is gekomen'

LB 908, 'Ik heb u lief, o mijn beminde' – couplet 2, 4 en 6

LB 367^e, 'Heer, onze God, wij bidden U, verhoor ons'

LB 381, 'Genadig Heer, die al mijn zwakheid weet' – couplet 3 en 4

LB 791, 'Liefde, eenmaal uitgesproken'

Lezingen

Psalmgebed Psalm 67

Exodus 12: 14-20

Johannes 13: 1-15

Johannes 14: 15-31

Inleiding

Goedenavond, u allen die deze dienst via Internet met ons meebeleeft.

Drie wijkgemeenten van de Protestantse gemeente Hilversum vieren vanavond samen de Witte Donderdag: de Morgensterkerk, de Diependaalse Kerk en de Bethlehemkerk. We doen dat hier omdat in de Bethlehemkerk niet alleen een geluids- maar ook een beeldverbinding mogelijk is. Gebruikelijk is op Witte Donderdag geen inleiding, de dingen spreken dan voor zichzelf.

Maar we leven in ongewone omstandigheden, die wel om een inleiding vragen. Door de corona-epidemie kunnen we niet in eigen wijkgemeenten samenkomen op de plaatsen die ons vertrouwd zijn. Vanavond is maar een handjevol mensen aanwezig. Precies genoeg om de taken te vervullen en om de gemeenschap van Christus te representeren nu u allemaal thuis moet blijven. Maar we zijn ook hier om de onderlinge verbondenheid via beeld- en audioverbinding tot stand te brengen. Zo vieren we dus – op afstand verbonden – vanavond de Witte Donderdag.

We lezen de klassieke lezing voor deze dag: het verhaal van de voetwassing uit het Evangelie naar Johannes. Met die symbolische handeling werpt Johannes licht op de betekenis van het kruis: Ik ben in jullie midden als één die *dient*.

De lezing uit Exodus 12 over het feest van het ongedesemd brood herinnert aan de grote haast waarmee het volk Israël aan de uittocht uit Egypte begon en tot Gods verbondsvolk werd. Zo worden op deze avond twee boodschappen samengevoegd: de God die Israël uit het slavenhuis uitleidt zendt zijn gezalfde, de Messias Jezus, uit Israël tot de volken als één die dient en ook de volken bevrijdt.

Overdenking

Het Johannes-evangelie is een geliefd evangelie. Ik denk dat dit komt omdat Johannes – anders dan de andere drie evangelisten – niet bij de radeloosheid van wat Jezus overkomt blijft stilstaan, maar vooral zegt dat Jezus de regie heeft; daarmee heeft hij een andere kijk op het lijden en sterven van Jezus.

Jezus wist dat zijn ure was gekomen. Ooit bij de bruiloft van Kana wist Jezus dat zijn ure nog niet was gekomen. Nu meldt Johannes dat Jezus weet wie hem verraden zal. Zo wordt ons een beeld geschetst van een Heer die zich overgeeft aan dat wat staat te gebeuren. Niet omdat de nadruk valt op het lijden, maar op het feit dat hij naar zijn Vader gaat. Een troostrijke gedachte.

Door de serie die wij Hilversum-breed over de kruiswoorden van Jezus hebben gehouden wordt het evangelie veel fysieker. Na de woorden 'in uw handen leg ik mijn geest' die we in de Bethlehemkerk op Palmzondag aan de orde hebben gesteld, gaat het vandaag over voeten. Wij weten als mensen vandaag maar al te goed hoe handen ziekten kunnen verspreiden. Maar in het Midden-Oosten zijn het de voeten die altijd vies zijn; het is stoffig en warm land waar velen op blote voeten lopen of hoogstens sandalen dragen.

Het was heel gebruikelijk dat een slaaf bij de maaltijd de voeten waste van de meester van het huis en van de gasten. Daar trok hij dan zijn tuniek voor uit, bond een doek om als een soort schort, die niet alleen het vuil kon opvangen, maar ook tegelijkertijd als droogdoek kon worden gebruikt.

Wat confronterend is, is niet dat een slaaf normaal gesproken de voeten wast van allen die aan de maaltijd aanliggen, maar dat Jezus – tijdens de maaltijd – zijn kleed aflegt en als een slaaf een doek ombindt en zelf de voeten van zijn vrienden wast.

In de Rooms Katholieke kerk is deze voetwassing geritualiseerd: jaarlijks wast de paus de voeten van enkele armen. Daar schrikken we in de Protestantse Kerk voor terug; we ervaren het als imitatie, maar geritualiseerd is het niet de Imitatio Christi waartoe we worden geroepen. Het originele gebaar van Jezus roept namelijk een ongemakkelijk gevoel op, dat in de imitatie als plechtige rituele handeling ondersneeuwt; een dienende Heer roept weerstand en schaamte bij ons op. Simon heeft goed begrepen dat dit eigenlijk niet kan. 'Ga jij mij de voeten wassen?' zegt hij tegen Jezus, 'dat zal toch niet'. Simon zou Simon niet zijn als hij niet impulsief en overmoedig reageert: 'Nooit in de eeuwigheid', zulke grote woorden gebruikt hij, 'Nooit in de eeuwigheid zult u mijn voeten wassen.' Jezus antwoordt eenvoudig; 'Als ik je voeten niet was, hoor jij niet bij mij.' Je kunt niet bij Jezus horen als je niet bereid bent om Hem als dienende Heer te ontvangen: zijn genade, zijn onverdiende goedheid. 'Als ik je voeten niet mag wassen, hoor jij niet bij mij.' En opnieuw lokt Jezus dan een overdreven reactie van Simon uit, 180 graden de andere kant op: 'Heer, dan niet alleen mijn voeten, maar ook mijn handen en mijn hoofd!' Maar dat hoeft ook weer niet. Jezus wil een ánder punt maken: hij is hun Heer en hij heeft hun als een slaaf de voeten gewassen om een voorbeeld te stellen. Wat hij gedaan heeft verwacht hij van wie hem willen volgen. Wie wil leiden zal dienen. De voetwassing is het symbool van liefde tot het einde. Op die weg roept Jezus ons tot navolging. Pasen vieren is niet alleen zeggen: 'Jezus is voor ons gestorven', maar is ook: zelf diezelfde weg van liefde voor en met elkaar te gaan; mensen leiden op de weg van Jezus is de mensen dienen. Dan misschien voelen we opnieuw die schaamte en dat ongemak, omdat we wel aanvoelen dat dit een omkeer is, haast te groot voor woorden.

We leven in een wereld waarin velen moeten vechten om te overleven en anderen vechten om de baas te blijven. En dan worden wij geroepen om die ene Heer te volgen die zichzelf offert. Met andere woorden: niet elkaar de oren wassen, maar de voeten.

Straks laten we het licht vallen op het breken van het brood en de dankzegging over brood en beker en brengen wij ons de woorden van de Heer te binnen: 'dit is mijn lichaam, gegeven voor jullie' en 'deze beker is het nieuwe verbond met God, mogelijk gemaakt door mijn dood'. Op die manier willen we ons het offer van Jezus vanavond te binnen brengen en de liefde waarmee de Vader ons liefheeft. We zullen het offer van Jezus vandaag gedenken zonder het brood te eten en zonder de wijn te drinken. Dat kan, omdat wij ten diepste als gelovigen niet aan de uiterlijke tekenen hangen, maar ons de betekenis door de Geest te binnen kunnen brengen.

En nu wij hier niet samen kunnen zijn, hebben we vanwege deze bijzondere avond, ervoor gekozen de tekenen wel zichtbaar te maken, maar ze niet tot ons te nemen. We vertrouwen erop dat de Geest die in ons woont, de Geest van de Vader en de Zoon ons toch de liefde te binnen brengt waarmee Jezus ons het offer van zijn lichaam en bloed schenkt; de liefde die de Heer doet knielen om onze voeten te wassen en die aan het kruis tot vervulling komt.

Dat is waarom Johannes niet de blik vestigt op het gruwelijk lijden en sterven, maar op Jezus' heerlijkheid: Jezus gaat naar zijn Vader! En dat dat goed nieuws is wordt duidelijk, want wij mogen zijn waar hij is! Jezus handelt vanuit de eenheid met de Vader opdat wij zullen geloven. Waarin? In – zoals Jezus dat zegt – in Mij: Ik ben wie Ik ben. Die woorden van Jezus herinneren ons aan de naam van onze God, die zich aan Mozes bekend maakt als de God die heet: Ik ben. Het is de God die uit het slavenhuis van Egypte Israël bevrijdde. Die u en mij als volgelingen van Jezus uit ons eigen slavenbestaan wil voeren.

De slavernij heeft vele gezichten. Niet altijd de slavernij die een ander ons oplegt, maar de slavernij aan de verlangens en begeerten van ons eigen hart.

U en ik worden uitgenodigd om uit het kwaad, uit het donker, uit de dood op te staan. In vrijheid gezet door liefde, licht en leven. Jezus' offer voor ons is voor niets als wij niet ons omkeren, van ons andere mensen maakt. Mensen die uit die liefde tot het uiterste willen leven en concreet handen en voeten geven aan de liefdedienst voor en aan elkaar, in vertrouwen op God de Vader. Amen.